

LAS – Lokalna akcijska skupina za preprečevanje zasvojenosti Škofja Loka

Uvod

LAS je bil v Občini Škofja Loka kot Lokalna akcijska skupina za preprečevanje odvisnosti od drog ustanovljen 16. 4. 1997. Po naravi svojega delovanja je to koordinacijska skupina, kot akcijska skupina pa prednost daje otipljivi harmoniji preventivnih programov, ki prinašajo spremembo življenjskega sloga. Izvaja in podpira programe vseživljenjskega poslanstva, ki vključujejo vsa področja mladostniškega življenja, vključuje pa tudi starše, vzgojno-izobraževalne ustanove in prostorske dejavnosti. V skrbi za sočloveka načrtuje, organizira, spodbuja, podpira, povezuje in spremlja izvajanje preventivnih dejavnosti, ki so namenjene osveščanju mladih in odraslih, pomaga pedagoškim in strokovnim delavcem ter staršem pri vzgoji otrok. Preventivni programi naj bi pri otrocih in mladostnikih pomagali graditi pozitivno samopodobo, iskanje smisla življenja v drobnih vsakdanjih stvareh, pristne medčloveške odnose in posredno, s preventivnimi programi, naj bi vplivali na pravilno izrabo prostega časa. Da otrok in mladostnik zna v sebi prepoznati jasen odnos do sebe, da si upa zares pogledati vase. Da prepozna tiste kakovosti in ustvarjalne moči, s katerimi se lahko uveljavi med vrstniki. Evropska in svetovna praksa kaže, da je najbolj učinkovit koncept boja proti drogam in drugim oblikam zasvojenosti prav v preventivnem delu z otroki in mladostniki. V procesu razvijanja občutka lastne vrednosti sta zelo pomembni vlogi staršev in vzgojiteljev. Zato LAS za zmanjšanje tveganj in škod sodeluje s starši, pedagoškimi delavci in vsemi, ki so v stiku z mladimi.

Zaradi izkazanih ciljnih potreb pri izvajanju preventivnih vsebin za prijaznejši svet in zamenjave imena z Lokalno akcijsko skupino loškega pogorja (LAS loške-

ga pogorja), je 6. 1. 2000 prišlo do preimenovanja imena skupine v Lokalno akcijsko skupino za preprečevanje zasvojenosti Škofja Loka (LAS Škofja Loka).¹

LAS Škofja Loka je bila leta 2013 prejemnik občinskega priznanja bronasti grb Občine Škofja Loka za dosežene uspehe in več kot desetletno javno delovanje na področju preventive in različnih odvisnosti.² 20. obletnico delovanja so članice obeležile 13. 4. 2017 na javni prireditvi v Kinu Sora. Po slavnostnem uvodnem delu je bil vođen ogled nizozemskega filma *Še žal ti bo* in s strokovnjakinjo Ingrid Klemenčič pogovor o perečem medvrstniškem nasilju.³

Državni okvir

Prvi slovenski nacionalni program na področju drog je bil pripravljen leta 1992, predstavljal je začetek celovitega reševanja te problematike. Bil je podlaga za ustanovitev Urada Vlade RS za droge pri Ministrstvu za zdravje leta 1998, ki je deloval do leta 2004, ko so njegove pristojnosti prenesli na Ministrstvo za zdravje, kjer je začel delovati kot strokovna služba za droge; služba je z delovanjem prenehala 2007. Državni zbor Republike Slovenije je sprejel Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in obravnavi uživalcev prepovedanih drog,⁴ po katerem sredstva za delovanje LAS zagotavlja lokalna skupnost. Naslednji nacionalni program, *Resolucijo o nacionalnem programu na področju drog*, je za obdobje 2004–2009 pripravil Urad za droge Vlade RS, ena njegovih glavnih nalog je bilo prav oblikovanje tega strateškega dokumenta. Po izteku izvajanja resolucije so bile opravljene obsežne evalvacije izvajanja nacionalnega programa, rezultati so bili ključna izhodišča za *Resolucijo o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020* (v nadaljevanju: Resolucija). Ukrepi in politike na področju prepovedanih drog se v Sloveniji izvajajo znotraj devetih resorjev. Koordinacija ukrepov in politik na vladni ravni je zagotovljena prek Komisije Vlade RS za droge in Ministrstva za zdravje. Vlada RS sprejema akcijski načrt na področju prepovedanih drog za določeno obdobje. Zadnjega je sprejela na 14. redni seji za leti 2017 in 2018, v njem so podrobneje opredeljeni posamezni cilji, ki so zapisani v Resoluciji. Nevladne organizacije na področju drog imajo v Sloveniji pomembno vlogo, saj izvajajo temeljne preventivne programe, programe pomoči za uporabnike drog in njihove svojce. Na področju države se povezujejo v zveze, ki so, med drugim, sogovornik ministrstvom pri oblikovanju ukrepov in politik. Na ravni lokalne skupnosti je glavni usklajevalec preventivnih programov LAS. Ministrstvo za zdravje je 5. 6. 2012 sklicalo prvo srečanje z delujočimi LAS, ki jih je bilo tedaj 42. Združeni v mrežo LAS delujejo pod okriljem Nacionalnega inštituta za varovanje zdravja. Nacionalni koordinator mreže LAS je Zavod za zdravstveno varstvo Ravne na Koroškem, ki skrbi za izvajanje akcijskega

1 Maček, Polonca, osebno, 9. 2. 2018.

2 Gabrijel, Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2013, str. 282–284.

3 Vabilo na praznovanje 20. obletnice LAS Škofja Loka, 3. 4. 2017.

4 *Uradni list RS*, št. 98/99, 2/04.

načrta, stalno izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje regijskih koordinatorjev ter članov LAS, komunikacijo, povezovanje, izmenjavo aktualnih informacij in dobrih praks med njimi. Je usklajevalno telo med državo, regijo in lokalno skupnostjo.⁵

LAS so posvetovalna telesa županov in posledično občinskih svetov, ki sta pristojna za pripravo usklajenih ukrepov in aktivnosti lokalnih skupnosti na področju drog in preventivnih dejavnosti ter spremljanje njihovega izvajanja. Delovanje je vezano na mandat župana. Sredstva za delovanje so zagotovljena v tekočem letnem proračunu občine, zeleno pa je, da se pridobijo tudi iz drugih virov.

Ustanovitev LAS Škofja Loka

Po predhodnih pogovorih in usklajevanjih je bilo 7. 4. 1997 z Oddelka za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka poslano vabilo za sodelovanje na ustanovnem sestanku LAS – Lokalne akcijske skupine za preprečevanje odvisnosti od drog, ki je bilo 16. 4. 1997, 54 organizacijam in posameznikom iz vrst policije, vrtca, osnovnega in srednjega šolstva, dijaškega doma, zdravstva, socialnega skrbstva, Rdečega križa, Karitasa, športa, kulture, kluba škofovskih študentov, krajevnih skupnosti, pravnikov, lokalnih medijev obveščanja, dijakov srednjih šol in staršev.

Na ustanovnem sestanku so bili prisotni: Peter Jeraša in Vojko Rupnik (PP Škofja Loka), Boris Hafner (KŠŠ), Klemen Rogelj in Polonca Maček (Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov), Andreja Lukančič (VVZ Žiri), Danijela Titan (CSS Škofja Loka), Andreja Gorše (OŠ Jela Janežiča), Marjan Luževič in Mateja Potočnik (Gimnazija Škofja Loka), Judita Slabe, Magda Šorn in Nana Rupar (OŠ Ivana Groharja), Tea Djokić (OŠ Petra Kavčiča), Sonja Ferenc (VVZ Škofja Loka), Julijana Bergant in Simon Omejc (Karitas Škofja Loka), Urška Omejc, Magda Krek in Polona Žgajnar (ZD Škofja Loka), Nada Rebolj in Ivana Košir Erman (CSD Škofja Loka), Janja Igličar (OŠ Cvetka Golarja), Mara Jelovšek (Društvo prijateljev mladine Škofja Loka), Jurij Svoljšák, pobudnik za ustanovitev LAS, ki je ustanovitveni sestanek vodil, in Irena Mrljak, zapisničarka, oba z Oddelka za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka (Območna organizacija Rdečega križa Škofja Loka se je opravičila). Župan Igor Draksler je bil zaradi boleznih odsoten, se je pa je poistovetil s pobudo, nudil je vso podporo ustanovitvi in delovanju skupine ter člane podpiral. Delovanje LAS je podprl tudi Občinski svet Občine Škofja Loka.

Na sestanku je bila predstavljena strategija razvoja promocije zdravega načina življenja na lokalni ravni, in sicer v sodelovanju z organizacijami in društvi, ki izvajajo programe za razvoj zdravih aktivnosti za otroke in mladostnike, seznanjanje prebivalstva in preventivno izobraževanje.

5 Maček, Polonca, osebno, 9. 2. 2018.

Sestava prve skupine LAS

Prisotni na ustanovnem sestanku LAS so v skupino imenovali prostovoljne člane, ki so delovali na različnih strokovnih področjih (predšolska vzgoja, šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo, družbene dejavnosti, policija in prostovoljci), kjer se pri svojem delu srečujejo z mladimi in njihovimi problemi, s ciljem, da s prostovoljnim preventivnim delom v lokalni skupnosti preprečijo nastanek odvisnosti, zmanjšajo škodo, ki v družbi nastaja zaradi zasvojenosti, in spremenijo odnos družbe do zasvojenцев. V številčno obvladljivi skupini je vsak član želel narediti kvantni skok, nek preboj, s katerim bi lahko bistveno vplival na potek in kakovost dela. Župan Igor Draksler je s sklepom št.: 574-1/96, z dne 16. 4. 1997 potrdil imenovanje članov skupine LAS za preprečevanje zasvojenosti Občine Škofja Loka v sestavi: Judita Slabe (OŠ Ivana Groharja), Ivana Košir Erman (CSD Škofja Loka), Mateja Potočnik (Gimnazija Škofja Loka), Sonja Ferenc (VVZ Škofja Loka), Polonca Maček (ZSKSS, Podružnica steg Škofja Loka 1), Janja Igličar (OŠ Cvetka Golarja), Policijska postaja Škofja Loka – izmenjaje so sodelovali Peter Jeraša, Vojko Rupnik in Miran Šadl, Magda Krek (ZD Škofja Loka), Jasna Dolenc (OŠ Petra Kavčiča),⁶ Vera Dušak Prevc, Škofja Loka, Nataša Zadnik, Škofja Loka, Jurij Svoltjšák, Občina Škofja Loka, pomočnik župana za družbene dejavnosti. V dvajsetih letih delovanja so v skupini daljše ali krajše obdobje aktivno sodelovali/e: Jasna Dolenc, Vera Dušak Prevc, Sonja Ferenc, Janja Igličar, Ivana Košir Erman, Magda Krek, Marjana Mlinar Močnik, Matjaž Ovsenek, Damijana Pirc, Simona Podobnik,⁷ Mateja Potočnik Poljanšek,⁸ Judita Slabe, Jurij Svoltjšák, Nataša Zadnik. Ob 20-letnici so bile aktivne članice: Barbara Bašelj Habjan, Saša Bogataj Suljanović, Andreja Demšar, Li-An Kozmelj,⁹ Polonca Maček (članica od ustanovitve in ob jubileju predsednica), Alenka Okorn¹⁰ in Damjana Dagarin Šmid. Članice izmenjaje predsedujejo akcijski skupini LAS, na Občini Škofja Loka je za sodelovanje s skupino trenutno zadolžena Sabina Gabrijel.¹¹

Začetek ima svoj zakaj

Jurij Svoltjšák je bil leta 1990 pobudnik, organizator in vodja poletnih raziskovalnih taborov za slepo in slabovidno mladino, iz katerih je leta 1997 nastal tudi prvi zimski duhovni tabor. Projekta sta aktivna. Za sodelovanje na 4. poletnem raziskovalnem taboru v slovenski Istri (1993) je za večerno predavanje pridobil tudi dr. Milana Kreka, tedaj predsednika Odbora za izvajanje nacionalnega programa preprečevanja zlorabe drog pri Svetu za zdravje Vlade RS, ki je v Kopru ustanovil prvi center za pomoč odvisnikom v Sloveniji. Vendar pri izbiri vseh

6 Danes OŠ Škofja Loka – Mesto.

7 Članica LAS postala z dekliškim priimkom Kemperle.

8 S poroko prevzela še možev priimek Poljanšek.

9 Članica LAS postala z dekliškim priimkom Jesenovec.

10 Članica LAS postala z dekliškim priimkom Kalamar.

11 Krajnc, Hermina, e-pismo, 28. 11. 2017, in Gabrijel, Sabina, e-pismo, 30. 11. 2017.

mentorjev, ki so na taboru vodili delavnice, ni imel srečne roke. Prvič v življenju se je neposredno srečal z zasvojenostjo od drog pri nekem mentorju ene izmed delavnic govora, igre, pisanja, likovnega izražanja, izraznega plesa in radijskih oddaj, ki so bile skupaj z aktivnostmi gibanja *Življenja široka cesta – Trenutek svetlobe*, osnova za v letu 1997 ustanovljeno prvo slovensko gledališče slepih in slabovidnih Nasmeh. Tabor v poletju 1993 je bil zanj eden najtežjih, z ustrežno zunanjo strokovno pomočjo ga je izpeljal do konca. Srečanje s problematiko zasvojenosti je bilo neposreden povod, da ji je avtor prispevka sledil. Leta 1994 se je prijavil na razpis Ministrstva za šolstvo in šport, Preprečevanje zlorabe drog in alkohola. Na Zavodu RS za šolstvo je bil izbran v skupino tridesetih pedagoških delavcev iz vse Slovenije, ki so bili vključeni v izobraževanje. Vodila sta ga britanska strokovnjaka, finančno pa pokrilo Veleposlaništvo Kraljevine Velike Britanije in Severne Irske. Z vodenjem seminarja *Kaj naj mlade naučimo o življenju in drugih aktivnostih, ki se nanašajo na preventivno dejavnost med mladimi* je izpolnil zahtevane pogoje za nadaljevanje izobraževanja leta 1995. Uvrstil se je med 15 tistih, ki so imeli pogoje za nadaljevanje izobraževanja tudi leto kasneje. Vendar mu v novi občinski službi ni bilo odobreno nadaljevanje izobraževanja na temo Nasilje med otroki. Leta 1995 se je udeležil seminarja *Droga in moja odgovornost*, v organizaciji Socialne zbornice Slovenije in Zavoda Pelikan Karitas. Njegov naslednji korak je bila pobuda za ustanovitev LAS v Škofji Loki; tedaj je bilo v Sloveniji uradno registriranih 8 skupin. Pobudo je predstavil županu, ki se je z njo poistovetil. Da ne bo napačnega razumevanja informacije o ustanavljanju LAS v lokalni skupnosti moramo zapisati – Svoljšák je bil, ne samo v tem primeru, ampak tudi pri drugih njegovih realiziranih pobudah na lokalnem nivoju, le in samo županov svetovalec.

Začetno delo

Kot za vsako na novo oblikovano telo je bilo tudi za skupino LAS pomembno, da so se člani medsebojno spoznali. Njihova velika prednost pri delu v skupini sta izobrazba in dolgoletno poklicno delo z ljudmi na vzgojno-izobraževalnem, socialnem, zdravstvenem in humanitarnem področju. V na novo ustanovljeni skupini so v aktivno razvijanje ter koordinacijo preventivnega dela v lokalni skupnosti prepletli svoje znanje in izkušnje.

Da bi razvijali zdrav in kakovosten življenjski slog na preventivni ravni, je bilo treba najprej opredeliti definicijo LAS, vsebino, naloge, strukturo, cilje, prostor in obseg delovanja, koordinacijo preventivnega dela, izdelati plan dela, načrtovati, spodbujati, izdelati kriterije za vsebinsko in finančno podporo ustreznih že potekajočih ter prihodnjih preventivnih dejavnosti na športnem, kulturnem, izobraževalnem, svetovalnem in tehničnem področju, poskrbeti za ozaveščanje ter informiranje javnosti. V podporo njihovem delu so se povezali z drugimi podobnimi organizacijami in nacionalno mrežo preventivnih programov lokalnih akcijskih skupin ter institucij.

Člani so si delo v skupini razdelili na naslednja področja: vrtec, osnovna in srednja šola, dejavnosti izven šole, rizična populacija, osveščanje javnosti ter sodelovanje z mediji. Že v ustanovitvenem letu 1997 sta bili za starše in vzgojiteljice dve predavanji v VVZ Škofja Loka, v enoti Najdihojca (Podlubnik) in enoti Pedenjped (Frankovo naselje). V vseh osnovnih šolah so potekala predavanja za pedagoške in strokovne delavce, tudi za učitelje in strokovne delavce v Šolskem centru Škofja Loka, vključno z Dijaškim domom. V OŠ Cvetka Golarja, podružnični šoli Bukovica OŠ Ivana Groharja, sta bili predavanji organizirani v sodelovanju s KS, pri Svetem Duhu pa z župnijskim Karitasom, v Kinu Sora so na predavanju sodelovali tudi predstavniki staršev in mladine iz terapevtskega programa Društva Projekt Človek iz Sopotnice. Na Radiu Sora so že v letu 1997 potekali pogovori o preprečevanju zasvojenosti. Izobraževalna in preventivna predavanja ter delavnice so se kontinuirano izvajala vsa naslednja leta.

Člani so naredili prve ankete o pregledu aktivnosti na področju zasvojenosti, zdravega načina življenja in o delu z mladimi. Rezultati analize vrnjenih anket so bili temelji za pripravo programa preventivnih dejavnosti za leto 1998.

Določeni so bili kriteriji za finančno podporo izvajalcem preventivnih programov, izdelala se je programska vsebina za izvajanje delavnic in predavanj v vzgojno-izobraževalnih ustanovah po KS. Prvi javni razpis za sofinanciranje preventivnih projektov za osnovnošolsko in srednješolsko mladino (med 8. in 19. letom) je bil izveden 10. 6. 1999. Predstavitve načrtovanih in že izvedenih preventivnih dejavnosti so bile pri ravnateljih, pedagoških in svetovalnih delavcih dobro sprejete. Posamezni člani skupine so za uresničevanje začrtanega programa dela sami začeli izvajati preventivne aktivnosti v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, in sicer za zaposlene, starše, učence, dijake in krajane.

Zaradi obsega preventivnih del je bilo treba koordinirati in angažirati zunanje strokovnjake in druge subjekte za izvajanje preventive, spodbuditi ponudbe zdravih prostočasnih dejavnosti za otroke in mladostnike, spremljati razvoj zasvojenosti in analizirati trenutno stanje v okolju.

Že v letu 1998 je bilo za osnovnošolce, ki pasivno preživljajo svoj prosti čas in imajo manj možnosti za kakovostno udejstvovanje, v sodelovanju z ženskim odbojgarskim klubom organizirano dvodnevno srečanje z druženjem, igrami in učenjem igranja odbojke – *Spoznavanje odbojke na mivki*. Od 25. do 27. 9. 1998 je članica LAS Judita Slabe v nekdanji podružnični šoli Davča vodila tabor *Sam sebe moram imeti rad*. Vključeni so bili mladostniki iz socialno šibkih družin, z manj možnostmi udejstvovanja na različnih interesnih področjih. Namen tabora je bil preživeti konec tedna v naravi na zdrav način, spoznavanje drugih interesov in učenja socialnih spretnosti. V Dijaškem domu Škofja Loka je bilo pet delavnic, da bi povezali dijake med seboj in jih usmerili k pozitivnim vrednotam. Predavanja so bila v loškem vrtcu, osnovnih in srednjih šolah in KS. Vojko Rupnik s Policijske postaje Škofja Loka je na predavanjih s praktičnimi izkušnjami kakovostno prispeval k spoznavanju zasvojenosti na Škofjeloškem.

LAS je podprl izvedbo zimskega tabora Skupine mladih za zdravo življenje, ki jo je vodil dr. Andrej Perko, TOM telefon, projekt na Gimnaziji Škofja Loka *Mladostnik sam s seboj*, ki ga je vodila psihologinja Mateja Potočnik Poljanšek, izvenšolsko pomoč socialno šibkim otrokom z učnimi težavami ter čustvenimi in vedenjskimi motnjami v organizaciji CSD Škofja Loka.

Strnjena ponudba aktivnosti v poletnih in zimskih počitnicah

Po prvih izvedenih dejavnostih v poletnih in zimskih počitnicah 1998 se je pokazalo, da je treba dejavnosti povezati, izvajalce zbrati in vse aktivnosti – družabne socialne igre, poučevanje tujih jezikov, filmska delavnica, aerobika ... – mladim ponuditi strnjeno. Hkrati je bil na sestanku (10. 11. 1998) sprejet sklep, da se zbere in ponudi nove oblike dela oziroma dopolni že obstoječe dejavnosti dela z mladimi, razpiše seminar za mlade, ki bi bili pripravljeni delati z osnovnošolci oziroma srednješolci v obliki različnih delavnic ter da se organizirajo predavanja za javnost.

Za šolske poletne počitnice 2000 je bila izdana prva zgibanka s strnjeno ponudbo aktivnosti različnih izvajalcev, v katere so se mladi lahko vključili. Poleg tega je skupina spodbudila študente in strokovnjake, da so svoje znanje delili z njimi. Vse nastale stroške je izvajalcem dejavnosti pokrila lokalna skupnost, in sicer iz proračunske postavke LAS.

Tesno sodelovanje v prvih letih delovanja

Skupina LAS je prva leta delovanja izmenjavala delovne izkušnje z Nado Šmit iz medobčinskega LAS Radovljica, Bled, Bohinj; Lili Jazbec iz Centra za mlade Domžale; Nado Glušič iz Urada za preprečevanje zasvojenosti Mestne občine Ljubljana in vodjem abstinenčnega programa Projekt Človek dr. Bogdanom Polajnerjem, terapevtom, trenerjem kadrov za področje socialne rehabilitacije zasvojenцев z drogami. Prva tri zahtevna leta postavljanja temeljev delovanja LAS je z nesebično strokovno pomočjo in oporo svetoval skupini pri načrtovanju in sprejemanju programskih izhodišč, izobraževanju in kot predavatelj širil znanje o zdravem življenjskem slogu.

Likovni natečaj za izbor simbola LAS

V Tednu družine leta 1999 je bila zaključna izbira za simbol LAS; vodji izvedbe projekta sta bili Jasna Dolenc in Sonja Ferenc. Z natečajem so bili 20. 10. 1998 k sodelovanju povabljeni učenci vseh razredov osnovnih šol. Poudarjeno je bilo, naj bo likovno delo v tehniki, ki bo primerna za tiskanje, po velikosti naj ne bo večje od A3 formata. Strokovna skupina (zunanji sodelavci: akademska slikarka Maja Šubic, industrijski oblikovalec mag. Jure Miklavc, Polona Hafner Ferlan, prof., Peter Pokorn ml.; člani LAS: Jasna Dolenc, Sonja Ferenc ter Jurij Svöljšák) je 12. 4. 1999 pregledala 75 prispelih likovnih izdelkov iz osnovnih šol Petra Kavčiča, Ivana Groharja in Cvetka Golarja.

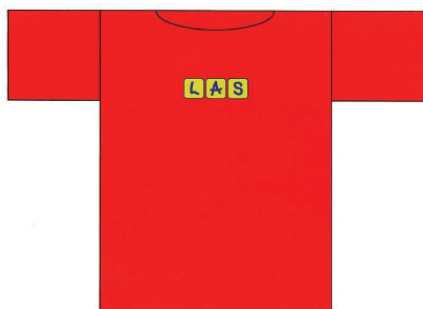
Izbrala je akvarel Mojce Arnol iz 4. razreda OŠ Petra Kavčiča, *Poiščimo spet svoje korenine v naravi, Viri so neizmerni*, njena mentorica je bila učiteljica Simona Mrak Hartman. V likovni govorici je na svojevrsten način narisala drevesa, sliko je opremila še z besedami. Ko z drevesom vzpostavimo odnos, stoji nasproti nas in nam na prav samosvoj način pripoveduje, da so vsi osnovni elementi narave zemlja, ogenj, zrak in voda tudi elementi človeka. Drevo predstavlja naš stik z

Mojca Arnol s svojim zmagovalnim akvarelom za znak LAS: *Poiščimo spet svoje korenine v naravi*. (foto: Franci Bogataj, Freising d.o.o)

naravo, je simbol življenja in rasti. Industrijski oblikovalec mag. Jure Miklavc je iz izbranega likovnega dela Mojce Arnol drevo ustrezno oblikoval in postavil v kvadrat, kar je simbolu dalo trdnost; prilagodil ga je glede na rabo, npr. pri dopisih, na kuvertah, vizitkah, tiskanju majic ...

Za razstavo v Mali razstavni galeriji Žigonove hiše, ob dnevu družine, je bilo izbranih 58 likovnih del, od tega 8 zloženek.

Jure Miklavc je na osnovi zmagovalnega akvarela Mojce Arnol oblikoval logotip LAS. Maja 2000 so bile natisnjene majice z napisom LAS na sprednji in simbolom na hrbtni strani.

V Etiketi Žiri so sponzorsko natisnili 2.000 samolepilnih etiket.

40 učencev, od 4. do 8. razreda, ki so sodelovali na likovnem natečaju, je bilo nagrajenih z izletom. Udeležilo se ga je 36 učencev in 6 spremljevalcev. Pod vodstvom dijakov Srednje turistične šole Radovljica so si ogledali Radovljico in Bled, kjer je bil čas za malico in znano kremno rezino. V OŠ Antona Tomaža Linhartarja v Radovljici je potekalo srečanje s predstavitvijo in neposredno vključitvijo učencev v izkustveno učenje v delavnicah. Namen srečanja je bil preživeti koristno in prijetno dopoldne, učence nagraditi za vložen trud in dodatno stimulirati za pozitiven odnos do življenja.

Nov simbol LAS

Za 20. obletnico delovanja LAS je nov simbol in osnutek celostne podobe naredil oblikovalec Simon Pavlič.¹² Ohranil je vsebinsko sporočilnost drevesa, njegovo življenjsko moč in voljo, zdravje in trdnost. Deblo simbolizira roko, prsti pa veje z mogočno krošnjo. Listi nepravilnih oblik so kot milijon različnih koščkov, ki ob znanstveno podkrepjenih dognanjih simbolizirajo kompleksnost možganskega delovanja. Hipokrat je dejal, da bi človek moral vedeti, da le iz možganov prihajajo veselje, radost, smeh in razvedrilje, trpljenje, žalost, potrnost ter žalovanje. Sicer si pa lahko vsak sam likovno govorico sporočilnega simbola domišljijsko prevaja v vitalno sporočilno govorico.

Delovna srečanja skupin LAS

Namen srečevanj slovenskih skupin LAS je izmenjava izkušenj, mnenj in preverjanje dejavnosti. Njegovo delovanje v vsaki lokalni skupnosti nedvomno

Ob 20-letnici delovanja LAS je Simon Pavlič oblikoval nov logotip. (hrani: arhiv Standart d.o.o., Škofja Loka)

¹² Simon Pavlič, osebno, 5. 2. 2018.

prispeva k boljšemu življenju. Člani preventivnih skupin se morajo izobraževati in svoje znanje izpopolnjevati na različnih seminarjih, kongresih, strokovnih predavanjih, delavnicah, tečajih ter slediti dogodkom v družbi. V devetdesetih letih je prišlo v Sloveniji do nenadnega porasta uživanja prepovedanih drog. V slovenski Istri so se hitro odzvali na problem, v Kopru so ustanovili prvo LAS akcijsko skupino v Sloveniji za pomoč uporabnikom drog na obali. Tudi v drugih lokalnih skupnostih so začeli ustanavljati t. i. koordinacijska telesa za preprečevanje uporabe drog in zasvojenosti na lokalni ravni, ki jih od leta 1994 imenujejo LAS. Pri preventivnem delu sodelujejo s policijo, Uradom za droge in občinskimi sosveti za varnost občanov.

1. konferenco slovenskih LAS za preprečevanje zlorabe drog je organizirala LAS za preprečevanje tvegane in škodljive rabe drog v Občini Piran, in sicer v Portorožu (19. in 20. 10. 1996). Med sprejetimi sklepi je bila pobuda, da država v svojem nacionalnem programu opredeli vlogo Mreže slovenskih LAS in naloge LAS v okviru lokalne skupnosti.

2. konferenca slovenskih lokalnih akcijskih skupin za preprečevanje zlorabe drog (16. in 17. 10. 1997) je bila na Ptuj, v organizaciji Lokalne akcijske skupine Ptuj, kjer je bilo sklenjeno, da je treba individualno in vsebinsko delovanje posameznih lokalnih LAS programsko povezati.

3. konferenca slovenskih LAS v Škofji Loki

Z organizacijo 3. konference slovenskih LAS v Škofji Loki (17. 11. 2000) je Urad za droge, ki je povezoval delo lokalnih LAS, vodil ga je dr. Milan Krek, specialist socialne medicine, potrdil zaupanje v delo LAS Občine Škofja Loka, saj naj bi bila ena od najaktivnejših skupin v Sloveniji. Domačo skupino je takrat vodila Mateja Potočnik.

V Sloveniji je po podatkih Urada za droge tedaj delovalo 30 skupin, pet na Gorenjskem: Jesenice, Kranj, Radovljica, kjer je nastala prva, Škofja Loka in Tržič. Konference v Škofji Loki se je udeležilo 27 predstavnikov LAS in še nekaterih drugih inštitucij. Za izobraževanje udeležencev so poskrbeli predavatelji: dr. Zdenka Zalokar Divjak – *Vzgoja za smisel življenja kot preventiva proti patologiji sodobnega časa*; Fani Čeh – *Vloga šole v LAS*; Tatjana Arnšek – *Pomen in vloga LAS v skrbi za kakovostno in kvalitetno življenje*. Nada Glušič iz Mestne občine Ljubljana je predstavila izkušnje, pridobljene pri delu v mednarodnem projektu Phare, *Vloga LAS v lokalni skupnosti – kako spodbuditi dejavnike v lokalni skupnosti za skupni pristop k problematiki drog*, ki je potekal leta 1997 in 1998. Razprave so se zaključile s predlogi, ki so bili na plenarnem delu oblikovani v sklepe in smernice za preventivno delo skupin v prihodnosti.¹³

13 Potočnik, Mateja: 3. konferenca slovenskih LAS v Škofji Loki.

Grafit

Na vzhodni fasadi prenovljene stavbe Pošte Škofja Loka se je 29. 6. 1998 pojavil vpadljiv grafit z napisom *Mama je tvoj otrok tudi na heroinu*.

Sodelovanje z mediji

Za delo LAS je sodelovanje z mediji eno ključnih orodij za ozaveščanje javnosti o izvajanju preventivnih programov preprečevanja najrazličnejših oblik zasvojenosti. Že na začetku delovanja je skupina sodelovala z Radijem Sora, z oddajo *Las prihaja med vas*, glasilom *Loški utrip* (prej *Utrip*), *Gorenjskim glasom* (in njegovimi prilogami za Občino Škofja Loka), Deželno televizijo Loka, Gorenjsko TV, Zamorklo, Radijem Ognjišče, Radijem Kranj ter drugimi medijskimi hišami na regionalnem in nacionalnem nivoju. Za izboljšanje komuniciranja z javnostmi so večjo pozornost namenili digitalnim komunikacijskim kanalom, tako je LAS leta 2004 dobil svojo spletno stran.

Aktivnosti utemeljijo projekte LAS

Prva leta delovanja se je skupina srečevala vsakih štirinajst dni, nato vsake tri tedne, sedaj do šestkrat na leto. V sledenju cilja, da se mladim in odraslim nudi možnosti za kakovostno in ustvarjalno življenje, so se do leta 2000 postavili temelji projektov, na katerih je naslednjih deset do petnajst let temeljilo jedro dela, ki se je prilagajalo ciljem in vedno večji ponudbi programov v lokalni skupnosti.

Izoblikovali so se odgovori ter usmeritve za harmonično izvajanje preventivnih projektov LAS: Družinska rekreacija, Šola za starše, Preventivne delavnice, dejavnosti ob tednu družine in tednu otroka, posveti za strokovne delavce, počitniške dejavnosti, radijske oddaje, mladinska in ginekološka posvetovalnica, natečaji, družinski pohodi, srečanja LAS Gorenjske, Veter v laseh, Prevetrimo igrišča in Lokalni urad MEPI.

Dogodkov ob 15. maju, tednu družine, je bilo vsa leta veliko. Že maja 1999 bil prvi planinski pohod iz Pušala na Sv. Andrej, v sodelovanju z Zavodom za šport in Športno zvezo Škofja Loka, DPM Škofja Loka in Planinskim društvom Škofja Loka. 13. 5. 1999 je bila Glasova preja *Gorenjskega glasa*, *Družina zibelka vredenot*, na kateri so sodelovali dr. Bogdan Polajner, dr. Angelca Žerovnik, Judita Slabe, dipl. psih. Zvrstile so se še druge prireditve in akcije. V letu 2000 je bil ob tednu družine literarni večer na temo družina, družinski pohod z iskanjem skritega zaklada, v Gorajte in do Crngroba, pet tednov zaporedoma je bil enkrat na teden na Radiu Sora pogovor s strokovnjaki, mladimi in družinami ... Sodelujoči zavodi in društva so v vsakoletni pestri program na stojnicah in delavnicah privabljali družine (risanje s kredami, slikanje s prstnimi barvami, izdelovanje družinskega šopka ...). Sodelovale so kulturne skupine, CSD Škofja Loka, HUMANA – združenje svojcev pri skrbi za mentalno zdravje, PUM – projektno učenje mladih med 15. in 25. letom, ki je deloval pri LU Škofja Loka.

Na občinskem otroškem parlamentu je bila izrečena želja po organiziranju

posvetovalnice za mlade, ki je aprila 2001 začela delovati v sodelovanju z ZD Škofja Loka. Mladim med 12. in 18. letom starosti so z nasveti pomagale zdravnice dr. Alenka Šumer Pirc, dr. Mateja Jeranko in psihologinja dr. Alenka Krump. Ginekološko posvetovalnico dr. Milene Igličar so mladi obiskovali od pomladi 2002 do leta 2005. Vendar posvetovalnici v ZD Škofja Loka nista zaživele, zato so sodelavke LAS v delavnicah vse sedmošolce učile reševanja problemov in krepile njihovo samopodobo.

Kot je bila loški skupini pri ustanavljanju nudena pomoč, je tudi loški LAS leta 2000/2001 aktivno pomagal pri ustanovitvi skupine v občini Litija. Na 6. Nacionalni konferenci LAS v Grosuplju (2003) je bil sprejet sklep o povezovanju na regijski ravni. V tem letu je bil pripravljen osnutek akcijskega načrta za delovanje LAS na lokalnem nivoju za obdobje 2003–2008, na 7. Nacionalni konferenci v Novem mestu (2004) pa je bil sprejet Statut zveze LAS. Leta 2005 je bila v Šempetru pri Gorici ustanovljena skupnost LAS Slovenije.

Programske aktivnosti LAS so se v vseh letih delovanja transformirale v širše družbeno okolje, in sicer z izvajanjem vsebinsko različnih oblik dela z občani, s poudarkom na otrocih in mladostnikih, ki so ga dopolnile nekatere že delujoče ali na novo nastale organizacije.

V okviru LAS se izvajajo tudi naslednji projekti:

Družinska rekreacija

V Škofji Loki se je v organizirani in vodeni obliki orala ledina izvajanja skupne družinske rekreacije, rekreacija vseh njenih družinskih članov. Družinska rekreacija omogoča tradicionalno, pristno, skupno, vedro, zabavno, sproščeno in rekreativno kakovostno preživljanje prostega časa. Ker je brezplačna, je dostopna tudi socialno šibkim družinam. Udeleženci potrebujejo le športna oblačila in ustrezno obutev. Rekreacija je primerna za razvijanje gibalnih sposobnosti, poglobljeno čutenje družinskega utripa in utrjevanje družinskih vrednot. Pri skupni športni aktivnosti starši oziroma spremljevalci in voditelji neposredno, s svojim vzgledom, vzgajajo in spodbujajo otroke k zdravemu načinu življenja, aktivnemu preživljanju prostega časa in medsebojnemu sodelovanju. Starši se skupaj z otroki razgibajo, otroci pridobijo veliko znanja in gibalnih izkušenj, vsi pa se tudi fizično in duševno sprostijo. Pozimi leta 1999 je družinska rekreacija potekala v OŠ Ivana Groharja. Da bi družinsko športno druženje približali večjemu številu družin, se je naslednje leto začela izvajati tudi v telovadnici OŠ Cvetka Golarja, kjer je še danes. Družine se, od novembra do marca, družijo dve šolski uri tedensko, pod vodstvom strokovno usposobljenih voditeljev. Ledino strokovnega in operativnega športnega druženja sta zaorala profesorja športne vzgoje Matjaž Ovsenek¹⁴ in Nataša Trampuš.

14 Ovsenek, Matjaž: *Družinska športna rekreacija*.

Šola za starše

Od leta 2000 poteka v času šolskega leta v lokalni skupnosti na OŠ Cvetka Golarja in OŠ Ivana Groharja šola za starše, in sicer v obliki delavnic, ki jih je na vsaki lokaciji obiskovalo od 20 do 30 ljudi. Predavanja vodijo strokovnjaki, ki temo teoretično predstavijo. Cilj dela je izboljšanje medosebnih odnosov v družini, naučiti se novih, drugačnih vzorcev delovanja. Ponudba predavanj je namenjena staršem vseh osnovnih in srednjih šol na Škofjeloškem. Posameznega predavanja v veliki predavalnici Šolskega centra Škofja Loka se udeleži tudi do 200 ljudi.¹⁵

Strokovni posveti

Mesec november je preventivni mesec boja proti zasvojenostim, ki predstavljajo resen problem sodobne družbe. Poleg tako imenovanih kemičnih zasvojenosti ali zasvojenosti s psihoaktivnimi substancami, med katere sodijo alkohol, tobak, zdravila in prepovedane droge, poznamo tudi nekemične ali vedenjske zasvojenosti, med katere uvrščamo zasvojenost z igrami na srečo, pornografijo, hrano, odnosi, delom, nakupovanjem in tudi novodobnimi tehnologijami.

Med učenci in dijaki so članice LAS izvajale preventivne delavnice. LAS se že od začetka delovanja tudi trudi prepoznati dejansko stanje v lokalni skupnosti in zato za strokovne delavce iz bivše Občine Škofja Loka organizira predavanja z ustreznimi preventivnimi vsebinami, ki temeljijo na ozaveščanju.

Veter v laseh

S krovnim projektom *Slovenija v gibanju* 365 Športna unija Slovenije (ŠUS) omogoča zdravo športno rekreativno dejavnost prebivalcem vseh starostnih skupin. Leta 2012 sta ŠUS in domači LAS prvič organizirala celodnevno srečanje Veter v laseh, s športom proti zasvojenosti, za otroke in mladino. V športnem parku za OŠ Ivana Groharja se enkrat na leto predstavijo športna in druga društva, klubi, mladinske in druge družbeno pomembne organizacije, ki pripravijo pester športni program z zanimivimi spremljevalnimi in promocijskimi dejavnostmi. Za otroke starejših starostnih skupin Vrtca Škofja Loka športne aktivnosti potekajo na igrišču pod enoto Najdihojca. Prav starši imajo v predšolskem obdobju otrok zelo pomemben, če ne najpomembnejši, vpliv na njihovo vključevanje v športne aktivnosti. V družinah, kjer starši spodbujajo gibanje, se tudi več otrok odloča zanj. Vsako leto srečanje sooblikuje od 20 do 30 izvajalcev. Cilj prireditve je, da s predstavitvijo športnih aktivnosti navduši otroke in mlade za aktivno in razgibano življenje s športom, kar je tudi kakovosten načina druženja cele družine, odlična protiutež nezdravemu preživljanju prostega časa otrok in mladine ter način boja proti vsem oblikam zasvojenosti. V pestri programski ponudbi se otroci in mladi, lahko tudi skupaj s starši, preizkusijo v različnih igrah, tekmovanjih in zabavnem druženju. Veter v laseh spodbuja športne aktivnosti in gibanje,

15 Maček, Polonca, osebno, 9. 2. 2018.

ki naj bi bili osrednji vrednoti sleherne družine. Pestro programsko ponudbo popestrijo uspešni športniki, maskoti Športko in Vihra pa poskrbita za veselo športno atmosfero. Odličnost pomena projekta Veter v laseh so prepoznali tudi v vseh štirih loških osnovnih šolah. Projekt je odlična motivacijska prireditev, s katero se vsako leto trudijo otroke in mlade navdušiti za šport.

Prevetrimo igrišča

V Dnevnem centru za otroke in mladostnike Podlubnik (DCM Podlubnik) so leta 2015 dali pobudo za ureditev športnega igrišča v Podlubniku in LAS Škofja Loka jo je podprla. V okviru akcije Prevetrimo igrišča so dijaki, prostovoljci z Gimnazije Škofja Loka, v sodelovanju z OŠ Ivana Groharja ter lokalnimi športnimi društvi sodelovali pri ureditvi športnega igrišča v Podlubniku. Prenovo športnega igrišča je finančno podprla KS Stara Loka Podlubnik.¹⁶

Lokalni urad MEPI (LUM)

OŠ Ivana Groharja, OŠ Škofja Loka – Mesto in Gimnazija Škofja Loka so, med prvimi v Sloveniji, v šolskem letu 2004/2005 v program rednih dejavnosti uvrstili tudi Mednarodni program za mlade – MEPI, ki je v Slovenijo kot pilotski projekt prišel leta 1997, vključuje pa mlade od 14. do 25. leta starosti. V osnovni šoli program MEPI izvajajo učenci 9. razredov. MEPI je edinstven program za mlade z več kot 60-letno zgodovino in prepoznavnostjo po vsem svetu, je eden izmed šestih največjih svetovnih mladinskih programov, ki mlade, poleg rednega dela v šoli, spodbuja tudi k aktivnemu in ustvarjalnemu preživljanju prostega časa.

Program ni tekmovalen, temelji na osebнем sodelovanju v prostovoljnih, športnih, izobraževalnih, kulturnih, praktičnih in avanturističnih dejavnostih, ki pokrivajo štiri področja delovanja: prostovoljstvo, pustolovske odprave, veščine in rekreativni šport. Področja dopolnjujejo drug drugega in tako zagotavljajo uravnotežen, z obilo zabave, druženja, osebnih preizkušenj, novega znanja in izzivov poln program. Mladim udeležencem ponuja priložnost, da si zastavijo osebni cilj in ga tudi dosežejo. Istočasno spoznavajo sebe in se učijo spoštovati kvalitete, kot so: odgovornost, zaupanje, vztrajnost, zmožnost načrtovanja in organiziranja. Udeleženec med 14. in 25. letom lahko pridobi bronasto, srebrno in zlato priznanje; vsako zahteva drugačno stopnjo predanosti in truda. Za opravljeni program udeleženci prejmejo mednarodna priznanja, ki jih lahko kasneje uveljavijo pri vpisu na fakulteto, iskanju nove službe ter v prošnjah za mednarodne štipendije. V svetu se program izvaja v več kot 140 državah. Pri nas se ponekod to priznanje lahko upošteva pri pridobitvi (občinskih) štipendij, zaposlitve ...

V šolskem letu 2009/2010 se je programu pridružila OŠ Cvetka Golarja.¹⁷ Na Gorenjskem je v šol. l. 2010/2011 v programu MEPI sodelovalo 12 osnovnih in

¹⁶ Žnidaršič, Jožica, osebno, 16. 2. 2018.

¹⁷ Čerin, Irena, e-pismo, 11. 1. 2018.

srednjih šol, od tega štiri iz občine Škofja Loka. Od leta 2015 pod okriljem LAS deluje Lokalni urad (LUM) MEPI, in sicer kot pilotni projekt združevanja lokalne skupnosti z že obstoječimi izvajalskimi institucijami z namenom, da se na LUM prenese del pristojnosti programa iz nacionalne na lokalno raven.¹⁸ LUM širi preventivni program za mlade v lokalnem okolju, vodi in razvija prepoznavnost programa, širi dostopnost in zagotavlja odličnost izvedbe programa MEPI, koordinira in spodbuja mlade k vsestranskemu razvoju v aktivne, odgovorne in zadovoljne ljudi, pripravljene na izzive življenja. Izvajalske institucije v loški občini so: OŠ Cvetka Golarja, OŠ Ivana Groharja, OŠ Škofja Loka – Mesto, Gimnazija Škofja Loka, Šolski center Škofja Loka, Uršulinski samostan Škofja Loka, Zavod O. Glasbena šola Škofja Loka je MEPI točka, ki v okviru svojih dejavnosti izvaja tudi aktivnosti, ki so organizirane in potekajo v skladu s konceptom in standardi Programa MEPI, in opravlja funkcijo področnega inštruktorja ter ocenjevalca na posameznem področju.

Zaključek

Dejavnosti LAS so se po petih letih delovanja ustalile in se bolj ali manj v naslednjih desetih do petnajstih letih izvajale kot preventivne aktivnosti, s poudarkom na učenju za ustvarjalno življenje, krepitvi zdravega življenjskega sloga, spodbujanju socialnih spretnosti, opozarjanju in ozaveščanju o škodljivosti vseh vrst zasvojenosti, učenju veščin učinkovite komunikacije, pravilnega reševanja konfliktnih situacij, kakovostnih medsebojnih in medvrstniških odnosov ter spodbujanju in krepitvi pozitivne samopodobe z izvajanjem naslednjih projektov: Družinska rekreacija, oddaja LAS prihaja med vas na Radiu Sora, Trenutki za tkanje družinskih vezi v tednu družine, počitniške dejavnost z delavnicami, najprej v poletnih mesecih, kasneje še med jesenskimi in zimskimi počitnicami, Šola za starše, Preventivni teden, sodelovanje v projektu TVU – Teden vseživljenjskega učenja, ki ga usklajuje Andragoški center Slovenije, sodelovanje s PUM, projektnim učenjem za mlajše odrasle od 15. do dopolnjenega 25. leta starosti, dokler ga je za Andragoški center Slovenije izvajala LU Škofja Loka. Skladno s ponudbo novih izvajalcev preventivnih vsebin LAS še izvaja Družinsko rekreacijo, Šolo za starše, Strokovni posvet in novi dejavnosti Veter v laseh ter pilotni projekt Lokalni urad MEPI (LUM) za Mednarodni program za mlade – MEPI Slovenije.

18 Gabrijel, Sabina, e-pismo, 24. 1. 2018.

VIRI:

Arhivski viri:

Občina Škofja Loka: arhivsko gradivo št.: 57400-1/1996, leto 2015, Lokalna akcijska skupina za preprečevanje zasvojenosti Škofja Loka v arhivskih škatlah: 1/233, 2/234, 3/235, 4/236 in 5/237.

Svoljšák, Jurij, osebni arhiv.

Spletne strani:

Občina Škofja Loka: <http://www.las-skofjaloka.si/>.

Občina Škofja Loka: vabilo na praznovanje 20. obletnice LAS Škofja Loka, 3. 4. 2017.

Zavod MEPI – Mednarodno priznanje za mlade, Nacionalni urad, Slovenija: Spletne strani: <http://www.mepi.si/>

E-sporočila in osebne informacije:

Čerin, Irena, OŠ Cvetka Golarja, e-pismo, 11. 1. 2018.

Gabrijel, Sabina, Oddelek za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka, e-pismo, 30. 11. 2017, 24. 1. 2018.

Kajfež, Neda, Zavod MEPI – Mednarodno priznanje za mlade, Nacionalni urad, Slovenija, Ljubljana, e-pismo, 10. 1. 2018.

Krajnc, Hermina, Oddelek za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka, e-pismo, 28. 11. 2017.

Maček, Polonca, OŠ Ivana Groharja, osebno, 9. 2. 2018

Ovsenek, Matjaž, Škofja Loka, e-pismo, 5. 1. 2018, osebno, 10. 2. 2018.

Pavlič, Simon, Standart d. o. o., Škofja Loka, osebno, 5. 2. 2018.

Žnidaršič, Jožica, predsednica KS Stara Loka Podlubnik, osebno, 16. 2. 2018

LITERATURA:

Gabrijel, Sabina: Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2013. V: *Loški razgledi* 60, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, str. 282–284

Potočnik, Mateja: 3. konferenca slovenskih LAS-ov v Škofji Loki. V: *Odmevi : bilten urada za droge*, št. 7, Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, Urad za droge, 2001, str. 7, 8.

Ovsenek, Matjaž: *Družinska športna rekreacija* : diplomsko delo. Ljubljana : [M. Ovsenek], 2009.